

Тамара ХОЛОША

аспірантка,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

м. Київ, Україна

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ В ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Українська філософія є органічною складовою загальноєвропейського філософського процесу. Вона виражає, консолідує та виводить на рівень усвідомлення важливі риси національного характеру й світосприйняття українців. Замість терміну «українська філософія» досить часто вживають термін «українська філософська думка», оскільки цей феномен є частиною широкого культурно-історичного процесу [3].

У ХІХ ст. в Україні розвиток філософії відбувався у двох основних сферах: філософська теорія у працях професорів Харківського, Київського, Новоросійського університетів, Київської духовної Академії та філософія національної ідеї в історіософських, соціально-філософських і націософських поглядів широкого кола діячів українського відродження – митців, мислителів, літераторів та ін. Усвідомлення національної ідентичності та особливостей народу було головною суспільно-світоглядною проблемою української філософії того часу. Відбувалось це, в першу чергу, шляхом філософського осмислення національної ідеї [3].

Загалом цей процес відбувався як складова частина загальнослов'янського, і, навіть, всеєвропейського руху, спрямованого на пізнання минулого з метою осягнення сутності й сенсу існування свого народу, усвідомлення «самості» етносу [1, с. 151].

Власне розробку філософії української національної ідеї започатковують в Україні члени Кирило-Мефодіївського братства – таємної політичної організації, заснованої в Києві, яка існувала впродовж грудня 1845 – березня 1847 року. Основними його представниками були В.Білозерський, М.Гулак, М.Костомаров, П.Куліш, О.Навроцький, Т.Шевченко та ін.

Світогляд братчиків формувався в руслі ідей культури романтизму [1, с. 153]. Великий вплив на їхні погляди справила творчість П.Авсенєва, діяча Київської релігійно-філософської школи, шубертівського шелінгянця, з яким особисто були знайомі В.Білозерський, М.Гулак, П.Куліш та О.Маркович. Будучи вченим, який одним з перших зробив спробу філософсько-психологічної характеристики російському

національному темпераменту, П.Авсенєв надихав братчиків до самоусвідомлення української ідентичності [4].

Значний вплив на ідеї товариства мала також і творчість першого ректора Київського університету М.Максимовича, який був прибічником натурфілософських ідей Л.Окена й Ф.Шеллінга та поглядів П.Юркевича з його «філософією серця». Після прочитання творів М.Максимовича, згадував П.Куліш, вони з М.Костомаровим «одного дня з великоруських народників зробилися народниками малоруськими» [1, с. 153].

До найвидатніших постатей романтичного періоду осмислення української ідеї належить Т.Шевченко. Його творчість справедливо вважається проголошенням літературної й інтелектуальної незалежності українців. Поет твердо відстоював ідею самостійності України, єдності всіх її земель наперекір історичним обставинам [3]. У творах поета виокремлюється ідея глибинної спорідненості людини з природою (у його творах людина і природа існують синхронно, людина вкорінена в природу, а природа є одухотвореною, напр., у «Думці» («Реве та стогне Дніпр широкий...»)); ідея народу як творця своєї історії й життєвої долі (ніхто не може вирішувати його долі, він – єдина рушійна сила власної історії, напр., «Заповіт», «Кавказ» та ін.); ідея віри в справедливого Бога (у поезіях чітко розрізняється Бог, т. зв., релігійний, і справжній Бог – гарант здійснення вищої справедливості, напр., «Подражаніє 11 псалму», «Ісаїя. Глава 35» та ін.); ідея народної революції (напр., «Заповіт», «Гайдамаки»). Важливу роль у суспільному житті в творах Т.Шевченка та його епістолярії надано знанням, освіті, науковому прогресу (варто згадати хоча парову машину, котрій поет пророчив велике майбутнє в полегшенні фізичної праці найманим працівникам). Крізь усю творчість Т.Шевченка «червоною ниткою» проходить своєрідний культ жінки-матері (вона є уособленням сили, життя, відродження та ін., напр., «Катерина», «Наймичка», «Марія» та ін.)

Розглядаючи особистісні проблеми та прагнення людини, Шевченко змальовував їх в обставинах кріпосницького ладу та монархічної влади. У творах, що надихали кирило-мефодіївців та їх послідовників, поет закликав до знищення цих ганебних явищ, акцентуючи увагу на самовизначенні й визволенні, як соціальному, так і національному [3].

«Поезія, звичайно, не є філософією, – зазначав В.Горський, – але вона виявляється безпосередньо причетною до сфери філософії як особливого типу духовної діяльності людини, спрямованої до усвідомлення замежєвих підстав людського буття» [1, с. 164].

Творчість Шевченка є важливим внеском у розвиток української національної самосвідомості, що мав істотний вплив на зміст філософської думки XIX ст.

Література:

1. Горський В. С. Історія української філософії. Курс лекцій. Київ: Наукова думка, 1997. 285 с.
2. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/001start.htm.
3. Кравець В.М., Бандура О.О., Сімон Ю.С. та ін. Філософія. Мультимедійний навчальний посібник. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/filosofia-30012017/lection/lec2.3.html>.
4. Мозгова Н.Г. Шеллінг і київська школа філософського теїзму XIX століття. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/94278/39-Mozgova.pdf?sequence=1>

Василь КОВБАСА

аспірант,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

ПРОТЕСТАНТСЬКЕ ПИТАННЯ В ПОЛІТИЦІ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ ТА ПІВНІЧНІЙ БУКОВИНІ (1914 – 1917 РР.)

Непересічне значення Першої світової війни для всесвітньої історії актуалізує необхідність переосмислення її подій з'ясувавши місце і роль всіх без винятку учасників конфлікту, включаючи й специфіку діяльності російської окупаційної влади у Східній Галичині та Північній Буковині щодо протестантського населення. Незважаючи на появу ряду наукових розвідок присвячених подіям, що відбувалися на західноукраїнських землях у роки Першої світової війни, дана тема ще недостатньо висвітлена.

Перше поселення протестантів у Галичині було закладено в Заліщиках (Тернопільщина) в 1750 р., вихідцями із Пруссії та Саксонії, а вже станом на середину XIX ст. у Галичині існувало 186 колоній [10], заснованих переселенцями з Пруссії, Саксонії, Баварії, Голландії, Фландрії, німцями з Польщі і Чехії [6].

Громади лютеран і кальвіністів підпорядковувалися Галицько-Буковинській суперінтендантурі (єпископату) з осередком Бельсько-Бялій (1871–1885 і 1897–1918 рр.). Напередодні та в часи Першої світової війни